

utgis ny bok om forfatteren nye spor

NYSKAPENDE: Forfatter Nathalie Sarraute beskrev selvvironisk sitt prosjekt som å forsøke å beskrive en storm i et vannglass.

FOTO: JACQUES SASSIER

Ganske raskt utkrystalliserer det seg to nivåer i boka: Handlingsnivået, som for eksempel kan dreie rundt møtet mellom en kvinne og en mann på en jernbanekafé, og kommentarnivået, hvor forfatter og lesere snakker om det som skjer i handlingen.

Intenst opptatt av form

Heller enn å løfte fram enkeltforfatterne, må vi se på hvordan nyromanen har påvirket fransk litteratur, mener Tobiassen.

– Dominique Viart, som er professor ved Nanterre-universitetet og en av de fremste spesialistene på fransk samtidslitteratur, sier at for nyromanen var litteraturen intransitiv. Forfatterne av nyromaner var ikke opptatt av for eksempel å belyse et objekt – et fenomen eller en hendelse – men var intenst opptatt av litteraturens formelle aspekter. Dette har satt varige spor, sier hun.

Men nyromanen er ikke én type litteratur: Det er en prosess med ulike faser, mener

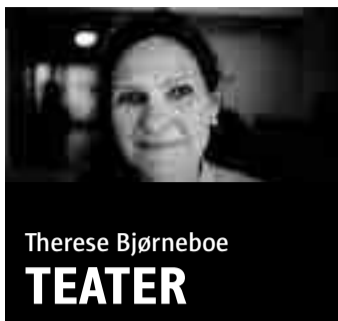
Tobiassen. Ved dens begynnelse, på 1950- og 60-tallet, var det størst fokus på det formelle. Seinere ble nyromanen en del av nyere tendenser som vokste fram i litteraturen, da det på 1980-tallet kom en selvbiografisk fase hvor forfatterne begynte å skrive om seg selv og sine liv.

Tobiassen har merket seg flere områder hvor Sarraute kan betegnes som en «aktuell» forfatter.

– Hun er opptatt av høysensitivitet, et fenomen mange har fått øye på først de seneste årene. Hun snakker også om ting som meningstyranni og lykkepress. Men selve kjerneinnholdet i bøkene hennes, er alltid tropismene. Det er noe som ikke forandrer seg selv om verden rundt forandrer seg. Den ytre verden er sterkt nedtonet, og tekstene kunne like gjerne vært skrevet i dag. I enkelte av bøkene ligger Paris der, som et svakt avtrykk, med veldig lite tidskoloritt. Å lese det, er som å gå rundt i Paris i dag.

kultur@klassekampen.no

Hellig krig i klassen

Therese Bjørneboe

TEATER

«Martyrer»

Nationaltheatret, Amfiscenen
Av: Marius von Mayenburg.
Oversettelse, regi, scenografi og kostyme: Anders T. Andersen.

ANMELDELSE

«Martyrer» parerer karikaturstriden med kristendomskritikk.

«Martyrer» har møtt kritikk allerede i forkant av premieren. Stykket handler om en tenåringsjente, Benedicte Südel (Lena Kristin Ellingsen), som leser Bibelen bokstavelig, og utvikler seg til å bli en livsfarlig fanatiker. Kritikken mot «Martyrer» skyter over mål ved å fremstille fundamentalistiske kristne som en trussel på linje med radikal islam, kan selv sies å skyte over mål.

Det dramatiske Marius von Mayenburg gjør, er å bytte ut Koranen og islam med Bibelen og kristendommen, for å diskutere religiøs fundamentalisme, men også utsette et mer eller mindre kristen-humanistisk teaterpublikum for en kristendomskritikk som kan kjennes krenkende.

Selv må jeg innrømme at jeg reagerte da regissør Anders T. Andersen i forbindelse med stykkets fremstilling av kristenfundamentalisme sa at Anders Behring Breiviks handlinger var «motivert av kristendommen» (Klassekampen 9. april).

«Martyrer» har ikke en realistisk form, scenen er en plattform for å gjenspeile og diskutere hvordan offentligheten fungerer, og stykket kan leses som et innlegg i og kommentar til karikaturstriden. Jeg liker premisset om at politisk kunst eller satire bør rette søkelyset mot våre egne svakheter og blindsoner. Men stykkets hovedanliggende er egentlig å spørre om hvordan det står til med opplysningsidealene. Opplysningstiden kom også som en reaksjon på religionskrigene som rystet Europa på 1600-tallet.

Idet stykket åpner, er moren (Marika Enstad) bekymret over datterens høye fravær på skolen. Men Benedicte bedyrer at hun

RADIKALISERT: Tenåringsjenta Benedicte (Lena Kristin Ellingsen) er kristenfundamentalist i «Martyrer». FOTO: KIM S. FALCK-JØRGENSEN

bare skulker gymmen. At forklaringen er religion, er for absurd til at moren vil skrive det på meldingen. På skolen er det heller ingen som vet hvordan de skal håndtere radikaliseringsen. Ignorere eller argumentere? Benedicte's klippefaste tro og demonstrative opptreden,

som når hun i avsky mot seksualundervisningen til biologilærer Roth (Gisken Armand) kler seg naken,

fører til at hun får et overtak. Hun skaper splittelse i lærerkollektivet. Rektor (Kai Remlov) er opportunistisk ettergivende og verdikonserverativ. Han foreslår å innføre forbud mot bikini, og at undervisningen i evolusjonsteori kombineres med kristendomsundervisning. Når Ellingsen opptrer i en «muslimsk» kjortel, er det selvfølgelig også en kommentar til dilemmaer knyttet til religiøs identitetsmarkering i skolen.

Marius von Mayenburg fikk et internasjonalt gjennombrudd med stykket «Feuer-gesicht», eller «Flammeffjes», som ble spilt på Nationaltheatret i 2000. Det handlet om et søskenpar som drepte sine egne foreldre. Den gangen som nå, møter man ungdom i puberteten og identitetskrise. Men ungdommer har også et skarpt øre for de voksnes helheter, og begge stykkene inneholder mye svart humor og sosial satire. Som når moren til Benedicte sier til lærerne at hun hadde håpet problemet var at datteren brukte stoff.

Moren legger alt ansvar på lærerne og skolen, mens dramatiseren på sin side ikke forklarer radikaliseringsen av Benedicte psykologisk. I en scene hvor Bene-

dicte ber til gud, ligger det likevel en henvisning til et farskompleks, eller i utvidet forstand til «det fedreløse samfunn», jf. Syria-farerne. Men von Mayenburg går videre, ved å kritisere «familiemodellen», og den allvitende farsfiguren, i monoteistiske religioner.

To av lærerne lever i et lesbisk forhold. Det setter verdikonfliktene på spissen. Og når Benedicte gjør den også jødiske biologilæreren til hovedfiende, gjør fordømmene som bobler under overflaten Roth dobbelt sårbar. Det er hun som blir stykkets martyr – og publikums identifikasjonsobjekt. Ikke fordi hun lider av et martyrkompleks, slik som Benedicte. Heller fordi hun i overført forstand blir et bilde på innsnevringen av demokratiet og politisk overvåking både som følge av og målsetting for terror.

«Martyrer» burde egentlig hatt premiere samtidig som «Klassen vår», som hadde premiere på Nationaltheatret i fjor høst og som handlet om antisemittismen i det katolske Polen under andre verdenskrig. Men klasseromssettingen til Andersen understreker berøringspunktene, og noen av skuespillerne er de samme.

«Martyrer» er samtidig en bedre oppsetning. Skuespillerne berører emosjonelt, samtidig som de beholder en avstand som antyder at rollene er forslag. Spesielt må Kjersti Botn Sandal, som mobbeofferet Lydia, og Gisken Armand fremheves. Og Lena Kristin Ellingsen, som en lar Benedicte forvandle seg til et instrument, men også øyeblikk hvor isen nesten brister, før hun tar seg inn igjen. hun tar seg inn igjen.

Therese Bjørneboe
teater@klassekampen.no